

Laulau ila pagid Ibru

Deo Inat ikado posanga ga inam pagita

¹ Mugaeai tau Deo iposa pagid tibutibuda ngan edap imata ede ga ede. Pabusa isula gid panua tibabada iaoa ta tila tiposaposa pagid. ² *Be labone, boloma ngan ado muriai ga muriai tau, Deo ikado posanga ga inam pagita ngan Inat iaoa. Ngan Inat toa oa, ikado danga toa ngada ne ga iuot buburiai ga tanoeai. Be isio ei ngan badanga danga toa ngada ne ga iman ei ele. ³ *Deo Inat ipasolan Deo ele taranga, be itara kapei, ngansa tautaunga ei lalaede tau mambe Deo. Ele posanga iura kapei tau, ta ngan ele posanga toa ne ikikisi danga toa ngada ne ga ienono kemi. Ei ikado edap ngan samumnga panua toa ngada ne led kadonga sasat, ga kus ta idio imado ngan Deo Maron kapei tau ibage oatai toa buburiai oa.

Deo Inat iasal gid angelo

⁴ *Be Deo Inat iasal tau gid angelo, ngansa edaeda kapei toa ibada, eine iasal tau gid edad.

⁵ *Ngansa Deo ikado posanga ngan Inat ga bedane,

“Eao leg Gergeu.

Labone naot eao Tamam.”

* **1:2:** Ins 1.3 * **1:3:** Ins 14.9, Kol 1.20, Ibr 8.1 * **1:4:** Plp 2.9 * **1:5:** Sng 2.7, 2Sml 7.14, 1Sto 17.13, PA 13.33

Be ikeo ngan ei pade ga bedane,

“Gau ga naman Itama,
ta ei ga iman leg Gergeu.”

Be mugaeai ga inam, ei ikado posanga toa bedane
ga ila pan anggelo eta na? Mao tau! ⁶ *Ga
pade, ngan ado toaiua ibada Inat lautabe ga inam
tanoeai, ikeo ngan ei ga bedane,

“Deo ele anggelo toa ngada ne manta tikor aed
ngan ei ga tisoa ieda.”*

⁷ *Be ngan gid anggelo, ikado posanga ga bedane,

“Deo ele anggelo timan ele paeaeanga.
Ei irangrang ngan ikado gid ga tiuot mambe
namule, mao dinga imaemae.”

⁸ *Be ngan Inat, Deo ikado posanga ga bedane,

“Deo, eao man Maron kapei ngan danga toa
ngada ne, ta gid ga timamado bagemeai
somisomi ga ilalala ga ila.

Eao nasi kadonga tutui ta madid ga muga-
muga ngan panua toa ngada ne.

⁹ Eao kim tau kadonga tutui, be tinim ngan
kadonga papaeamao.

Tota am Deo itok bude tingelgel aea ga idae
ngan eao.

* **1:6:** Lo 32.43, Ro 8.29
32.43 ngan posanga Grik.

* **1:6:** Posanga toa ne iuot ngan Lo
* **1:7:** Sng 104.4 * **1:8:** Sng 45.6-7

Ngan kadonga toa ne, ipasolan mambe eao easal oaeoem toa ngada oa.”

10 *Be Deo ikeo pan Inat pade bedane,

“Maron, mugaeai tau eao dol tano toa ne ga ienono matua,
be mariamba pade iuot eao bagemeai.

11 Gid ga tiduaea, be eao mamado somisomi ga ilalala ga ila.

Gid ga timotmot mambe nables.

12 Eao ga pol gid mambe eaba ipol malo.

Eao ga pakoli gid mambe eaba idol barikia pau.

Be eao somisomi mamado toa bedana ga ilalala ga ila.

Eao lem madonga irangrang ngan kus mao.”

13 *Mugaeai Deo iposa pan Inat ga bedane,

“Eao dio mamado ngan bageg oatai
ga irangrang ngan nadol am miri itamatama
ga tidio aem ibuloloeai.”

Be mugaeai ga inam, Deo ikado posanga toa bedane ga ila pan anggelo eta na? Mao tau!

14 *Tota gid anggelo timan saoa aea? Gid timan Deo ele paeaeanga toa tarangrang ngan tagera gid mao, be isula gid ga tila tikakado naurata ngan luanga gita panua toa Deo iuangga ibada gita mulian.

* 1:10: Sng 102.25-27 * 1:13: Sng 110.1 * 1:14: Sng 34.7, 91.11

2

*Deo ele naurata ngan badanga gita mulian,
irangrang ngan tapul murida ngan mao*

¹ Deo Inat ibada edaeda kapei toa bedaoa, tota posanga toa talongo ne, manta takisi matua ga tanasnasi. Ngan kado ta matada tnan ta tala aluai ngan Deo. ² *Ngansa mugaeai Deo isula gid angelo ngan badanga ele posanga ga ila pagid tibutibuda. Ta posanga toa oa iura kapei ga ienono. Be eaba sai ipul imur ngan posanga toa oa ta inasi mao, eine ibada panasnga tutui ngan ele kadonga sat. ³ *Be labone Deo ikado edap ede ngan badanga gita mulian. Ele naurata ngan badanga gita mulian eine danga kapei tau. Tota oangga tapul murida ngan edap toa ne, eine ga tasapir ngan Deo ele panasnga madongan? Mugaeai Maron Iesus iaoa inasi pagita ngan edap toa ne ngan badanga gita mulian. Ga kus ta gid panua toa tilongo ei, tipamatua posanga toa ne ta tikeo ga eine tautaunga. ⁴ *Be Deo pade ikado gid uisinga iman kilala ngan pamatuanga posanga toa ne, ga gid tenainga inam pan Itautau Tutui. Inasi ele kimnga ta ipota gid tenainga toa ne.

*Iesus imugamuga ngan Deo ele naurata ngan
badanga ele panua mulian*

⁵ Manta tanasi kemi posanga toa talongo ne, ngansa bubur ga tano toa takeo ga muriai iman Inat ele, Deo idol ga idae gid angelo bagedeai

* 2:2: Gal 3.19 * 2:3: Ibr 10.29, 12.25 * 2:4: Mk 16.20, 1Ko 12.4,11

mao. ⁶ *Be ngan tibur ede ngan Deo ele laulau, eaba ede ikado posanga ga ila pan Deo ga bedane,

“Panamon! Eao matam nanan tau gid eababa!

Gid mambe danga sapaeen, be eao mariala ngan gid kemi bedane ngan saoa?

⁷ Ngan ado imata pidaede, eao dol gid ga tidio gadio ngan gid angelo.*

Be eao kado edad ga iuot kapei ta soa gid ga tidae mambe mamaron kapeipei.

⁸ Eao dol danga toa ngada ne ga idae bagedeai ta timugamuga ngan.”

Be ngan Deo ele kadonga ngan dolnga danga toa ngada ne ga idae gid eababa bagedeai, ei itnan danga eta ga idio mao. Idol danga toa ngada ne idae bagedeai. Be labone tagera mambe danga toa ngada ne idae bagedeai mao. ⁹ *Be tagera Iesus. Ngan ado imata pidaede, Deo idol ei ga idio gadio ngan gid angelo. Be labone tagera ieda iuot kapei, ga Deo isoa ei ga idae mambe maron kapei, ngansa ei ibada ieieinga ga imate. Deo ilongean ei ga imate ngansa ngan ele kadonga lolu marum aea, Iesus ibada panua toa ngada ne mulid ga imate ngan luanga gid.

¹⁰ Deo iuangga ibada mulian ele gergeu busa ta timado kemi tau ngan ele taranga. Be ei Deo toa ikado danga toa ngada ne ga iuot, ta danga toa ngada ne ienono ngan kadonga ei ga itin

* **2:6:** Sng 8.4-6 * **2:7:** Posanga Grik ngan idil toaine Ngan ado imata pidaede, eao dol gid ga tidio gadio ngan gid angelo, ipu ede pade eine Eao dol gid ga tidio gadio tede ngan gid angelo. * **2:9:** Plp 2.8-9

igelgel. Tota isula Iesus, eaba toa imuga ngan ele naurata ngan badanga gid mulian. Deo ilongean ei ga ibada ieieinga ga imate, ta ngan edap toa ne, iuangga ikado ga Iesus ele idil kemikemi imata karanga. Deo ele kadonga ngan Iesus ne itutui. Tota Iesus irangrang tau ngan badanga gid mulian. ¹¹ *Ngansa gid panua toa Deo ele ul ienono ngan gid ga Iesus pade, eaba toa idol ele ul ngan gid, tiuot iaoa keledede. Ngan ipu toaine, Iesus itin igelgel ngan oatonga gid aea kakakau, be maeamaea ei ngan gid mao. ¹² *Ei ikeo ga bedane,

“Gau ga napakuru ngan eao edam ga ila pagid ag kakakau.
Rabu ngan rourounga togid lem panua, gau ga nakado baunga ngan soanga edam.”

¹³ *Ta ikeo pade ga bedane,

“Gau ga lolog matua ngan Deo kekelen.”

Ta ikeo pade bedane,

“Gau tota eko. Gau toman ngan gid gergeu toa Deo ibada pagau.”

Iesus iuot eababa ta irangrang ngan luanga gita eababa

¹⁴ *Be gid gergeu toa Iesus ikeokeo ngan, eine gid eababa. Tota ei iuot eababa lalaede mambe

* **2:11:** Mt 25.40 * **2:12:** Sng 22.22 * **2:13:** Ais 8.17,18

* **2:14:** 1Io 3.8, PM 12.10

gid, ngansa iuangga ei pade ga irangrang ngan imate. Ta ngan edap toa ne, ei iuangga ipaeabu ngan Satan, eaba toa iura kapei ngan pamatenga gid eababa. ¹⁵ Gid panua timataud ngan matenga. Ta ngan led madonga tanoeai ga irangrang ngan led matenga, mataudnga toa ne iaud gid ta timado kemi mao. Be Iesus, ngan ele matenga, iuangga ipola gid ta titnan mataudnga toa oa. ¹⁶ Be tautaunga Iesus ikado naurata toa ne ngan luanga gid anggelo mao. Ei ikado ngan luanga gid Abraam itubtub. ¹⁷ Tota ngan edap toa ngada ne, ei manta iuot lalaede mambe gid iaoa kelede ei ton. Toa bedaoa ta ei ga irangrang ngan iuot ad madidnga kapei tenainga aea. Ei imata tutui ngan Deo ele naurata tenainga aea toa ne ga ilolo isat ngan gid. Toa bedaoa ta irangrang ngan ikado edap ngan led kadonga sasat aea samumnga ta Deo ilolo bake ngan gid pade mao. ¹⁸ Gid tobanga iuotot ngan ei ta ibada ieieinga kapei, be ei imadid matua ngan. Tota ei irangrang tau ngan luanga sapadua toa tobanga iuotot ngan gid.

3

Iesus ieda kapei iasal Moses

¹ *Oaeoag, Deo toa imamado buburiai ibaba gimi ta alup toman ngan ei, ta ele ul ienono ngan gimi. Be matami nanan kemi Iesus. Ei Deo ele eaba ato aea ga madidnga kapei tenainga aea. Ei eaba toa loloda matua ngan ei ga tapaola aea posanga. ² Ei imata tutui ngan Deo toa ibada

* **3:1:** Nam 12.7, Ibr 4.14, 7.26

naurata pan, lalaede mambe Moses imata tutui ngan naurata toa Deo ibada pan mugaeai. Moses ikado naurata toa ne rabu ngan Deo ele panua. Gid tilup kelede ga tiuot mambe Deo ele luma. ³ Be eaba sai toa ikado luma, oangga ikado ga iuot kemi, eine ga tisoa ieda ga idae. Be ei ieda iasal edaeda kapei toa idae ngan luma isaoa ei ikado. Lalaede toa bedaoa ngan Iesus, ei ieda kapei tau ga iasal Moses. ⁴ Ngansa luma toa ngada ne, aea panua tipagun. Be Deo ipagun danga toa ngada ne. ⁵ *Moses ei mambe paeaeanga iboko ngan Deo ele luma. Ei imata tutui ngan ele naurata toa ne ta ikado posanga ngan gid danga toa muriai Deo ipaola ga iuot. ⁶ Be Kristus imata tutui ngan Deo ele luma pade. Be ei paeaeanga mao. Ei gergeu ton Deo toa imugamuga ngan ele luma. Ta oangga gita tamataud mao, be takisi matua ledakadonga lolo matua aea toa somisomi tapakuru ngan ga tasangasanga, eine gita pade taman Deo ele luma.

Eaba sai ilolo matua ngan Deo mao, irangrang ngan ila ngan ele tibur earainga aea mao

⁷ *Gita taman Deo ele panua, tota manta talongo posanga toa Itautau Tutui ikeo pagita ngan ga bedane,

“Labone, oangga tangami ibada ele posanga,

⁸ *irangrang ngan lolomi itola ngan mao. Tibutibumi tikado toa bedaoa ngan ado toaiua tipul murid ngan gau

* **3:5:** Lo 18.15-19 * **3:7:** Sng 95.7-11 * **3:8:** IM 17.7, Nam 20.2-5

ga tipamasmasi lolog ngan tibur
modamodanga.

⁹ Ngan rai sangaul pange, tigera gid naurata
kapeipei nakakado,
be somisomi titobatoba gau ngan edap imata
ede ga ede.

¹⁰ Tota lolog bake ngan gid panua ngan ado
toaiua.
Ta nakeo ngan gid ga bedane, ‘Somisomi
lolod ila aluai ngan gau.
Gid edap toa nasio ngan tinasi, eine tinid
ngan mao.’

¹¹ *Tota lolog bake ta nakado posanga tautaunga
gadae ngan gid ga bedane,
‘Irangrang ngan tila ngan leg tibur earainga
aea mao ga mao tau.’”

¹² Oaeoag, manta matami idae kemi. Ngan
kado ta eaba eta ngan gimi ilolo ibuda ta ipul
imur ngan Deo toa imamado somisomi ne ga ilolo
matua ngan ei mao. ¹³ Posanga idil ga oaine
“Labone” ikeo ngan taun toaine Deo ele edap
madonga kemi aea maknga ga ienono. Tota ngan
taun toaine, manta apamatua lolomi pol ngan
gimi ado ga ado. Ngan kado ta kadonga sat
ipakaka eaba eta ngan gimi, ta ilolo itola ngan
Deo ele posanga. ¹⁴ Ngan ado toaiua tapul loloda
ga ila pan Deo, eine loloda matua kemi ngan ei.
Be manta loloda matua kemi toa bedaoa ga ila
irangrang ngan leda madonga tanoeai kus. Toa
bedaoa ta gita taman Kristus iuaeoae tautaunga.

* **3:11:** Nam 14.21-23

15 *Be posanga toa patautene taposa ngan ikeo ga bedane,

“Labone, oangga tangami ibada ele posanga,
irangrang ngan lolomi itola ngan mao.
Tibutibumi tikado toa bedaoa ngan ado toaiua
tipul murid ngan gau.”

16 *Be sapadua tangad ibada Deo ele posanga ga tipul murid ngan? Eine tibutibuda toa Moses ibada gid ta titnan Isip ga tila. 17 *Be Deo ilolo bake ngan sapadua ga irangrang ngan rai sangaul pange? Eine ilolo bake ngan gid panua toa tikado kadonga sat ga patid ibuda ngan tibur modamodanga. 18 Be Deo iposa ngan sapadua ta ikeo ga tirangrang ngan tila ngan ele tibur earainga aea mao? Eine gid panua toa tipul murid ngan ele posanga. 19 Tota taoatai, gid tirangrang ngan tila ngan ele tibur earainga aea mao, ngansa lolod matua ngan ei mao.

4

Tibur earainga aea ienono maitne ngan Deo ele panua

1 Mugaeari Deo iposa tautaunga ngan badanga gita ga tala ngan ele tibur earainga aea. Be posanga toa ne ienono maitne. Tota manta tamataud. Ngan kado ta eaba eta ngan gimi isapir ngan tibur toa oa ta ila ngan mao. 2 Ngansa gita tabada ato kemi lalaede mambe gid pade, be posanga toa tilongo oa ilua gid eta mao,

* 3:15: Sng 95.7-8 * 3:16: Nam 14.1-35 * 3:17: 1Ko 10.10

ngansa tilongo sapaeen, be lolod matua ngan mao. ³*Be gita panua toa loloda matua ngan ei, gita tadudunga ngan tibur earainga aea toa oa. Be gid panua toa lolod matua ngan ei mao, gid tidudunga mao. Eine lalaede mambe Deo ikeo ngan ga bedane,

“Tota lolog bake ta nakado posanga tautaunga gadae ngan gid ga bedane,
‘Irangrang ngan tila ngan leg tibur earainga aea mao ga mao tau.’”

Be tautaunga Deo ikado tibur toa oa ga ienono mugaeai ga inam. Ngansa ngan ado toaiua ikado bubur ga tano ga iuot, ipasala ele naurata toa ngada oa ga kus. ⁴*Ngansa Deo ele laulau aea posanga ede ikeo ngan ado lima ga rua aea ga bedane, “Be ngan ado lima ga rua aea, Deo igera naurata toa ngada oa ipasala ga kus, ta iarai ngan ado toaiua.” ⁵*Be ele laulau aea posanga toa ede pade oa ikeo ga bedane, “Irangrang ngan tila ngan leg tibur earainga aea mao ga mao tau.”

⁶ Tota gita taoatai mambe Deo ele tibur earainga aea ienono maitne, ta panua edengada ga tirangrang ngan tidudunga ngan tibur toa oa. Be gid panua toa tilongo ato kemi aea paolanga mugaeai, tidudunga mao ngansa titolatola ngan posanga toa oa. ⁷*Be muriai tau ngan ado toaiua, Deo idol ado ede pade. Ta ngan Devit iaoa, iuato ado toaiua “Labone.” Ikeo ga bedane,

* **4:3:** Sng 95.11, Ibr 3.11

* **4:4:** OM 2.2

* **4:5:** Sng 95.11

* **4:7:** Sng 95.7-8

“Labone, oangga tangami ibada ele posanga,
irangrang ngan lolomi itola ngan mao.”

⁸ *Ngansa oangga Iosua ibada gid ga tila ngan tibur earainga aea tautaunga, irangrang ngan Deo ikeo ngan ado eta pade mao. Be eine mao. Deo ikeo ngan ado ede pade. ⁹ Tota taoatai, earainga ede ta ienono maitne ngan Deo ele panua. Toa eoa ga tiaragid mambe Deo iarai ngan Ado Earainga aea. ¹⁰ *Ngansa eaba sai idudunga ngan Deo ele tibur earainga aea, ei ipasala ele naurata ga kus ta iarai, lalaede mambe Deo ipasala ele naurata ta iarai. ¹¹ Tota gita manta tamarum tau ta irangrang ngan tadudunga ngan tibur earainga aea toa oa. Ngan kado ta eaba eta ngan gimi inasi edap lalaede mambe tibutibuda tinasi, ta ipul imur ngan Deo ta iduaea.

¹² *Ngansa Deo ele posanga imata bibita ta iboko matua ga ienono. Eine imata tau ga iasal didi imata rua. Eine irangrang ngan igal eaba ta ila iuot tutui iloleai ta ipoga ilolo ga itautau. Eine irangrang ngan iket aea gitnga ga ituatua iuto. Deo ele posanga toa ne irangrang ngan imata inasi eaba ele kimnga ga saoa danga imata nanan iloleai. ¹³ Rabu ngan danga toa ngada ne Deo ikado ga iuot, danga eta irangrang ngan imumul ngan Deo imata mao. Danga toa ngada ne ibangabanga ga ienono masaeai Deo imatai. Deo toa ne imata inasi leda kadonga ta ipamadid gita ngan posanga.

* **4:8:** Lo 31.7, Jos 22.4 * **4:10:** Ibr 4.4 * **4:12:** Ep 6.17, PM 1.16, 19.13-15

Iesus ei gita ada madidnga kapei tenainga aea

¹⁴ *Tota gita manta takisi matua leda kadonga lolo matua aea toa taoaoa ngan somisomi, ngansa ada madidnga kapei tenainga aea ila idudunga buburiai o. Eine Iesus Deo Inat.

* **4:14:** Ibr 3.1, 10.23

¹⁵ Be kado gimi aoangga ada madidnga kapei tenainga aea toa ne irangrang ngan inaman saoa danga toa itobatoba gita ne mao. Eine mao. Tobanga isaoa iuotot ngan gita, eine iuot lalaede ngan ei pade. Be ei ikado kadonga sat eta mao. Ei iuatai mambe urada mao ga tabuobuo alele, ta ilolo isat ngan gita. ¹⁶ *Tota kemi ngan tala boloma pan Deo toa imamado ngan ele mul maron aea, be tamataud mao. Toa eoa ilolo marum ngan gita. Ta tutui ngan ado imata isaoa tapapauis ngan ele luanga, eine ga ilua gita ngan ele kadonga lolo isat aea ga lolo marum aea.

5

Iesus ada madidnga tenainga aea irangrang tau ngan badanga gita mulian

¹ Gid madidnga tenainga ad tibada led naurata sapaeen mao. Be Deo kekelen isio gid ta idol gid ga timadid rabu ngan ei ga gid panua, ta timan gid panua bebed. Led naurata eine ngan kadonga tenainga imata ede ga ede ngan samumnga gid panua led kadonga sasat. ² Be panua sapadua toa tibuobuo ga led oatainga imata karanga mao, gid panua tenainga ad tirangrang ngan tikado kadonga marum pagid, ngansa gid pade eababa, ga urad tau mao lalaede mambe gid. ³ *Ngan ipu toaine, gid madidnga tenainga ad manta tikado tenainga ngan samumnga gid led kadonga sasat ga kadonga sasat togid panua pade.

* **4:16:** Ibr 10.19 * **5:3:** Wkp 9.7, 16.6

⁴ *Be irangrang ngan eaba eta isio ei mulian ngan kadonga naurata toa ne mao. Edaeda kapei ngan kadonga naurata toa ne inam pan Deo kekelen. Manta Deo ibaba ei lalaede mambe ibaba Aron ngan kadonga naurata toa ne mugaeai.

⁵ *Be Kristus pade lalaede toa bedaoa. Ei isoa ieda mulian ngan badanga naurata mambe madidnga kapei tenainga aea ne mao. Be Deo ikeo pan bedane,

“Eao leg Gergeu.

Labone naot eao Tamam.”

⁶ *Be Deo ele laulau aea posanga ede pade ikeo ga bedane,

“Eao ga man madidnga tenainga aea somisomi ga ilalala ga ila.

Eao bada naurata ton Melkisedek ta bokoboko ngan.”

⁷ *Ngan Iesus ele madonga tanoeai, ei iraring somisomi ga ila pan Deo ta iansaban ei be itangtang kapei ga imata sul isulug. Ei iuatai mambe Deo kekelen irangrang ngan ibada ei mulian ngan matenga. Ta Deo igera mambe Iesus ilolon ngan ei kemi ga ilongo ilinge, ta Deo ilongo ele raring.

⁸ Tautaunga Iesus ei Deo Inat, be ibabada ieieinga kapei. Ta kadonga toa ne ipananale ei ngan nasinga Deo ilinge. ⁹ Be ngan ado toaiua ele kadonga kemikemi toa ngada oa imata karanga

* 5:4: IM 28.1 * 5:5: Sng 2.7 * 5:6: Sng 110.4, Ibr 6.20,

7.1,17 * 5:7: Mt 26.36-46, Plp 2.6-8

ga kus, Deo idol ei mambe edap ngan badanga mulian panua sapadua toa tilongo ilinge. Ta gid ga timado kemi somisomi ga ilalala ga ila. ¹⁰ Tota Deo idol ei ga iuot madidnga kapei tenainga aea ga ibada naurata ton Melkisedek ta ibokoboko ngan.

Irangrang ngan tadio mambe gergeu gereirei pade mao

¹¹ Posanga idil busa ienono maitne ngan Iesus ele naurata tenainga aea, ta gai aoangga apanasi gimi ngan, be gai agera mambe gid posanga toa ne ikulupu ngan aoamai inasi pagimi, ngansa gimi ababada oatainga manmanae mao. ¹² *Ngansa lolomi matua ngan Deo toa mugaeai ga inam, ta irangrang ngan gimi aot panua paoatainga ami ngan Deo ele posanga, be mao. Lemi oatainga imata karanga maitne ta apapauis ngan gid panua tipaoatai gimi ngan Deo ele posanga idil malamalan pade. Gimi arangrang ngan aeanean annga matua mao. Gimi mambe gergeu gereirei tidudud maitne. ¹³ Ngansa gergeu sai iunun tud kekelen, taoatai mambe ei kakauede maitne. Ei iuatai ngan posanga ipu ngan kadonga tutui mao. ¹⁴ Be annga matua eine ngan gid panua kapeipei toa tinanale somisomi ga lolod iuatai, ta tirangrang ngan matad inasi saoa danga kemi ga saoa danga paeamao.

* **5:12:** 1Ko 3.1-3

6

Irangrang ngan tapul murida ngan Deo mao, ngan kado ta tatap ga taduaea

¹⁻² Tota manta taeasal gid posanga idil malamalan ta tala pan matada ga tabada oatainga ngan Kristus mambe gid panua kapeipei tikakado. Be gid posanga idil toa matamata aea, irangrang ngan aoda inasi pade ngan mao. Eine gid posanga idil mambe pulnga loloda, ga tnannga gid kadonga papaeamao toa ipaeabu ngan gita, ga loloda matua ngan Deo, ga paoatainga ngan paliliunga imata ede ga ede, ga dolnga bageda ga idae ngan gid panua ngan leda raring, ga daenga mulian ngan matenga, ga Deo ele naurata ngan pamadidnga gita ngan posanga ta isio leda madonga isaoa somisomi ga ilalala ga ila. Oangga tadio ngan gid posanga toa ne kekelen, eine mambe tapagun kadanga somisomi, be taeaud luma eta gadae ngan mao.

³ Be oangga Deo ilongo, eine ga taeasal gid posanga toa ne.

⁴ Ngansa panua edengada tipul murid ngan Deo, ga kus ta tiuangga tiluagid mulian pan, be tirangrang mao. Tautaunga, mugaeai titnan madonga dodom aea ta tiuot ngan Deo ele taranga, ga titoba Deo ele tenainga buburiai aea, ga tilup keleda toman ngan Itautau Tutui, ⁵ ga titoba Deo ele posanga ta tiuatai mambe eine kemi, ga tinaman Deo iura toa muriai ga iuot masaeai. ⁶ *Be oangga gid panua toa bedane tipul murid ngan Deo, eine led edap eta ngan pulnga

* **6:6:** Ibr 10.26-27, 1Io 5.16

lolod mulian ga ila pan mao. Ngansa eine mambe tipatoto Deo Inat ga idae ngan abei tabala pade ta tipamaeamaea ei panua busa matadeai.

⁷ Ngansa gita eababa mambe tano toa iunun aoara somisomi. Oangga tano toa oa ipapot annga kemikemi ngan luanga gid panua toa tiarum, eine Deo ele pamatuanga ga ienono ngan tano toa oa. ⁸ *Be oangga tano ipapot oaroaro aea gigi ga purup papaeamao, eine kemi ngan danga eta mao. Mole mao Deo ga ikeo ngan tano toa oa manta iduaea. Muriai ta dinga inono ga ila paeamao.

⁹ Oaeoag kemikemi, tautauga gai akado posanga matua bedane pagimi, be gai aeadi mambe gimi ga aduaea toa bedaoa mao. Gai aeadi mambe Deo ga ibada gimi mulian ta ilualua gimi. ¹⁰ *Ngansa Deo ei eaba bagbage keleda aea mao. Irangrang ngan imata sapian lemi naurata kemikemi ga lemi kadonga kimnga aea mao. Ei ga imata nanan lemi kadonga kimnga aea toa apasolan pagid ele panua ngan ei ieda. Ta ei iuatai mambe gimi alualua gid maitne. ¹¹ Be gai akim gimi keleda keleda manta apasolan lemi kadonga kemikemi toa bedaoa ga ila irangrang ngan leda madonga tanoeai kus. Toa bedaoa ta gimi ga aoatai kemi mambe ei ga iparangrang ele posanga tautauga pagimi ta asangasanga. ¹² Toa bedaoa ta irangrang ngan tinimi imalai alele mao, be gimi ga anasi edap lalaede mambe gid panua toa lolod matua ngan Deo. Gid timadid matua ngan ad kadonga kulupulupu, ta gid ga

* 6:8: OM 3.17-18, Mt 13.7,22 * 6:10: Ibr 10.32-34

tibada danga toa ngada oa Deo iposa tautaunga ngan.

Gita tarangrang ngan loloda matua ngan Deo ele posanga tautaunga

¹³ *Ngansa ngan ado toaiua Deo ikado posanga tautaunga ga ıla pan Abraam, Deo iposa tautaunga gadae ngan ei mulian ngansa eaba eta imamado gadae ngan Deo mao. ¹⁴ Ta ikeo, “Tautaunga, gau ga nakado kemi tau ngan eao. Napakaka mao. Gau ga nakado ga lem gergeu ga tibutibum tiuot busa.” ¹⁵ Tota Abraam ilolo itarui ta isangasanga ga ıla irangrang ngan Deo iparangrang ele posanga tautaunga toa oa.

¹⁶ Ngansa somisomi panua tikado posanga tautaunga gadae ngan eaba ede pade ieda toa iasal gid. Ta led posanga tautaunga gadae ipamatua saoa posanga toa tikado, ta ipakoko gid panua ta irangrang ngan aoad isokangai ngan mao. ¹⁷ Be Deo ipamatua ele posanga pan Abraam ngan ado toaiua ta ikado posanga tautaunga gadae, ngansa gid panua toa isio gid ngan badanga gid danga toa iposa tautaunga ngan, ei iuangga ipasolan gid mambe ei irangrang ngan ipalele ilolo mao ga mao tau. Be saoa posanga toa irau oa, eine ga ienono toa bedaoa. ¹⁸ *Tota posanga idil rua ienono. Ede eine Deo ele posanga tautaunga pan Abraam, ga ede pade eine posanga tautaunga gadae toa ikado ngan pamatuanga ele posanga pan Abraam. Posanga idil toa rua ne irangrang ngan Deo ipakaka ngan mao, ga irangrang ngan eaba eta ipalele mao pade. Toa bedaoa ta oangga

* **6:13:** OM 22.16-17 * **6:18:** Nam 23.19

talado ga tala pan Deo ngan imariala ngan gita, eine posanga toa rua ne ga ipamatua loloda kemi, ta takisi matua ele posanga tautaunga toa ienono matadai ta tasangasanga. ¹⁹ *Danga kemi toa tasangasanga Deo ngan ne, eine ipamatua loloda mambe nangun ikisi matua oaga ta ding ga ienono ta irangrang ngan ipatpat alele mao. Danga toa ne ila idudunga Deo ele lumaeai, toa malo kapei idibe iadag. Eine Deo ele tibur madonga aea toa ele ul kapei tau ienono ngan. ²⁰ Toa eoa Iesus imuga ngan gita ta ila idudunga ngan luanga gita. Ei ibada naurata ton Melkisedek ta iuot madidnga kapei tenainga aea somisomi ga ilalala ga ila.

7

Melkisedek ieda kapei tau

¹ *Be Melkisedek ei maron kapei tuanga Salem aea. Ga pade, ei madidnga tenainga aea ton Deo Gadae Tau. Ei ila iuot pan Abraam ngan ado toaiua Abraam iasal gid mamaron kapeipei ngan paraunga ta iluai mulian ga inam. Melkisedek ila iuot pan ta ikado posanga kemi ngan pamatuanga ei. ² Ngan ado toaiua, Abraam ipota gid danga sisid toa ibada ngan paraunga ga iuot suknga sangaul. Ta ipan Melkisedek ele suknga ede. Be edaeda Melkisedek ipu mambe “maron kapei kadonga tutui aea.” Ga pade, ei maron kapei tuanga Salem aea. Be edaeda toa ne ipu mambe “maron kapei lolo tarui aea.” ³ Melkisedek itama ga itna mao, ga aea titnga eta pan itubtub mao pade. Aea ado eta poponga aea mao, ga ele

* 6:19: Wkp 16.2-3 * 7:1: OM 14.17-20

matenga mao pade. Ei iman madidnga tenainga aea somisomi ga ilalala ga ila, lalaede mambe Deo Inat.

⁴ Ega, gimi agera eaba toa ne ieda kapei tau. Ngansa tibuda Abraam pade ipota danga sisid toa ngada oa ibada ngan paraunga ga iuot suknga sangaul. Ta ipan suknga ede ga ila pan Melkisedek. ⁵ *Be gid iaoa keledede pan Livai toa tibada naurata tenainga aea, gid panua padengada Israel ad tipota led danga sisid ga iuot suknga sangaul ta tipan gid Livai led suknga ede. Tautaunga gid toa ngada oa tiuot iaoa keledede pan Abraam, be tikado toa bedaoa ngan oaeoaed, ngansa Deo ele apu ikeo toa bedaoa. ⁶ Tautaunga Melkisedek aea titnga inam pagid iaoa keledede ton Livai mao, be ikado posanga kemi ngan pamatuanga Abraam, eaba toa Deo ikado posanga tautaunga pan, ga ibada iana ga inam pan Abraam pade. ⁷ Be taoatai kemi mambe eaba sai ipamatua eaba ede pade, ei ieda kapei ga iasal eaba sai toa ibada pamatuanga. Irangrang ngan eaba eta iaoa isokangai ngan idil toaine mao. ⁸ Be gid Livai toa tibada anad inam pagid Israel, gid eababa toa timatemale pade. Be Melkisedek toa ibada iana ga inam pan Abraam, Deo ele laulau ikeo ga imamado ga ilalala ga ila. ⁹ Tota tarangrang ngan takeo ga gid Livai toa timan Abraam ituhtub, gid pade tipan anad ga ila pan Melkisedek. ¹⁰ Ngansa ngan ado toaiua Melkisedek iuot pan Abraam, gid Livai timamado maitne ngan tibud Abraam ising.

* 7:5: Nam 18.21

*Iesus ele naurata tenainga aea iasal naurata
tenainga aea togid Livai*

¹¹ Gid Livai ga iaoa kelede ton Aron tibada naurata tenainga aea ta tipanasi gid Israel ngan apu ton Moses toa matamata oa. Be oangga naurata tenainga aea togid Livai irangrang ngan ikado ga gid panua tiuot tutui Deo imatai tau-taunga, ikamado ga Deo ele laulau ikeo ngan madidnga tenainga aea ede pade manta inam ta ibada naurata ton Melkisedek, be ton Aron mao? ¹² Oangga naurata tenainga aea idae pagid iaoa ede pade bagedeai, manta apu pau pade iuot. ¹³ Eaba toa Deo ikeo ga iman madidnga tenainga aea toa somisomi ne, ei iuot ngan lum ede pade. Be mugaeai ga inam, eaba eta ngan lum toaine ikado naurata tenainga aea mao. ¹⁴ *Ngansa gita taoatai, ada Maron Iesus iuot ngan lum pan Iuda. Be Moses ikeo ngan eaba eta ngan lum toaine ga ibada naurata tenainga aea mao. ¹⁵ Tota oangga madidnga tenainga aea pau iuot ta ibada naurata ton Melkisedek, eine taoatai kemi tau mambe ei ele naurata tenainga aea iasal tau gid Livai led naurata tenainga aea. ¹⁶ Gid Livai tibada led naurata tenainga aea ngansa apu ton Moses ikeo ga gid arangaranga ngan lum toaine manta tikisi naurata tenainga aea. Be Iesus ibada ele naurata toa ne ngan edap ede pade. Ei ibada ngansa ele madonga irangrang ngan kus mao. Ei iura kapei ta imamado somisomi ga ilalala ga ila. ¹⁷ *Ngansa Deo ikeo pan ga bedane,

* **7:14:** Ais 11.1, Mt 2.6, PM 5.5 * **7:17:** Sng 110.4, Ibr 5.6

“Eao ga man madidnga tenainga aea somisomi ga ilalala ga ila.

Eao bada naurata ton Melkisedek ta bokoboko ngan.”

¹⁸ Posanga toa ne ipasolan gita mambe Deo it-nan apu mugamuga ga idio ngansa imanggureng-gureng na. ¹⁹ *Ngansa apu irangrang ngan ikado ga danga eta iuot tutui Deo imatai mao. Tota Deo ikado edap ede pade ga iasal tau apu. Ngan edap pau toa ne, tinida igelgel ngan sanganga leda madonga kemi, be tala boloma pan Deo.

²⁰ Iesus iuot madidnga tenainga aea sapaeen mao. Deo iposa tautaunga gadae ta idol ei. Be Deo ikado posanga tautaunga gadae eta ngan gid panua tenainga ad padengada mao. ²¹ *Deo iposa tautaunga gadae, ta Iesus ibada ele naurata tenainga aea. Ngan ado toaiua, Deo ikeo pan bedane,

“Maron Deo ikado posanga tautaunga gadae,
ta irangrang ngan ipul ilolo pade ngan mao.
‘Eao ga man madidnga tenainga aea somisomi ga ilalala ga ila.’ ”

²² *Ngan posanga tautaunga gadae toa ne, taoatai kemi mambe Iesus kekelen ikado ga posanga pau toa Deo irau ngan ele panua ngan badanga gid mulian, eine ga iuot tautaunga. Posanga pau toa ne iasal tau posanga mugamuga toa Deo irau ngan gid mugaei.

* **7:19:** Ibr 10.22, Jms 4.8
Ibr 8.6, 12.24

* **7:21:** Sng 110.4, Ibr 5.6

* **7:22:**

23 Mugaeai panua busa tibabada naurata tenainga aea, ngansa eaba ede imate ga kus ta eaba ede pade ibada imul. Ta matenga ipakala gid ta irangrang ngan tikisi naurata toa ne somisomi mao. 24 Be Iesus imamado somisomi ga ilalala ga ila. Tota ele naurata tenainga aea irangrang ngan kus mao, be eaba eta irangrang ngan ibada imul mao pade. 25 *Tota ei irangrang ngan ibada mulian sapadua tinam pan Deo ngan ei ieda, ta ele naurata ngan badanga gid mulian ila iuot lai. Ei irangrang ngan ikado bedane ngansa imamado somisomi ngan kadonga raring ngan luanga gid.

26 Ngansa gita tapapauis ngan madidnga kapei tenainga aea tota bedane ngan luanga gita. Ngansa Deo ele ul ienono ngan ei, ga ele idil eta paeamao mao, ga ilolo aea muk eta Deo imatai mao, ga ele kadonga ede pade tau ngan gid panua kadonga sasat ad, ga Deo idol ei gadae tau buburiai. 27 *Ele ipu eta ngan kadonga mambe gid madidnga padengada tenainga ad tikakado ne mao. Gid manta tikado tenainga ado ga ado ngan gid led kadonga sasat bua, ga kus ta tikado tenainga ngan kadonga sasat togid panua. Be ngan ado toaiua Iesus ilongean ei mulian ga imate, ei ikado tenainga pakelede ngan gid panua led kadonga sasat. Ta tenainga toa oa kemi ga ienono somisomi ga ilalala ga ila. 28 Apu ton Moses idol gid madidnga tenainga ad toa urad mao. Be Deo ele posanga tautauanga gadae inam muriai ngan Moses ele apu. Ngan posanga

* 7:25: Ro 8.34 * 7:27: Ibr 5.3

toa ne, Deo idol Inat ga iman madidnga kapei tenainga aea. Inat toa ne ele idil eta paeamao mao somisomi ga ilalala ga ila.

8

Iesus ei madidnga kapei tenainga aea buburiai

¹ Be posanga toa takeo ngan ne ipu ga bedane: Gita ada madidnga kapei tenainga aea labone ta imamado. Ei idae ga ila buburiai ta idio imado ngan Maron Deo Gadae Tau ibage oatai. ² Ei ikakado naurata tenainga aea ngan Deo ele palata tautaunga buburiai aea. Eaba eta ikado palata toa ne mao. Deo kekelen ikado.

³ Ngansa gid madidnga tenainga ad toa ngada oa manta tikakado tenainga imata ede ga ede. Tota Iesus pade manta ikado tenainga. ⁴ Be oangga Iesus imamado tanoeai maitne, irangrang ngan ikado naurata tenainga aea mao, ngansa gid panua tenainga ad timamado ta tikakado gid tenainga lalaede mambe apu ikeo ngan. ⁵ *Gid tikado naurata tenainga aea ngan palata tanoeai aea toa imata boloma lalaede mambe palata tautaunga buburiai aea. Palata tanoeai aea iman palata buburiai aea ianun. Ngan ipu toaine, Deo ipabib Moses ele ngan ado toaiua iuangga ipagun palata, ta ikeo pan bedane, “Oangga eao kado danga sisid toa ngada ne, manta nasi tutui ga iuot lalaede mambe ianun toa napasolan pago lusiai.” ⁶ *Be naurata tenainga aea toa Iesus ibada, eine iasal gid led, ngansa ei iman bebeda ngan Deo ele posanga pau toa irau ngan badanga

* **8:5:** IM 25.40, Kol 2.17, Ibr 10.1 * **8:6:** Ibr 7.22

mulian ele panua. Ta posanga pau toa Deo irau ne, eine iasal tau posanga toa irau toman ngan Moses mugaeai, ngansa gid posanga tautaunga toa Deo ikado ngan edap pau toa ne, eine iasal gid posanga tautaunga mugaeai aea.

Posanga pau toa Deo irau ngan ele panua, iasal posanga toa irau mugaeai

⁷ Ngansa posanga toa Deo irau ngan ele panua mugaeai, irangrang ngan ilua gid mao. Oangga posanga toa oa kemi tau, eine Deo ele ipu eta ngan dolnga edap pau mao. Be mao. ⁸*Deo igeramambe gid panua tirangrang ngan tinasi posanga toa oa mao, ta ele laulau ikeo ga bedane,

“Maron ikeo ga, ‘Ega, ngan gid ado toa ilalala ga inam,
gau ga narau posanga pau toman ngan gid Israel ga gid Iuda.

⁹ Posanga toa pau ne irangrang ngan iuot lalaede mambe posanga toa narau toman ngan tibutibud mugaeai mao.

Ngan ado toaiua, nakisi baged ta natal gid ga titnan Isip.

Narau posanga pau toa ne ngansa gid matad tutui ngan nasinga leg posanga mugaeai aea oa mao.

Tota napul murig ngan gid ngan ado toaiua.

¹⁰ Be posanga pau toa muriai ga narau toman ngan gid Israel eine ga bedane:

Gau ga nadol leg apu ga ienono laboradeai
ga nabode leg posanga ga idae lolodeai.

* **8:8:** Jer 31.31-34

Gau ga naman ad Deo,

be gid ga timan leg panua.

¹¹ Labone panua tipananale oaeoed padengada
ga gid iaoa keledede togid ngan posanga
ta tikeo bedane, “Eao manta oatai kemi ngan
Maron.”

Be ngan ado toaiua muriai, irangrang ngan tikado
posanga toa bedaoa mao, ngansa gid toa
ngada oa ga tiuatai kemi ngan gau.

Gid panua toa edad kapeipei ga gid panua
edad mao, gid toa ngada oa ga tiuatai ngan
gau.

¹² Ngansa gau ga lolog isat ngan gid ta nasamum
led kadonga sasat.

Ta gau ga matag nanan led kadonga papaea-
mao pade mao.’ ”

¹³ Deo ikeo ga posanga toa irau ne eine pau.
Ta posanga idil toa ne “pau” ipasolan mambe
ei igera ele posanga mugaeai aea mambe danga
imanggurenggureng na. Ta saoa danga imang-
gurenggureng, eine ga ienono mole mao. Teta
pade ga iduaea.

9

*Naurata tenainga aea ngan Deo ele palata
tanoelai aea*

¹ *Ngan posanga toa Deo irau ngan ele panua
mugaeai, apu imata ede ga ede raring aea ienono,
ga tipagun luma tanoelai aea toa Deo ele ul ienono
ngan. ² Luma toa tipagun oa eine Deo ele palata.
Toa gadudunga oa, malo kapei ipoga ilolo ga iman

* **9:1:** IM 25.23–26.30

rua. Ngan ilolo pan gaot, tidol lam iae ga popou tenainga bret aea toman ngan aea bret. Tibur toa oa tiuato “palata ilolo aea ul kapei tede.” ³ *Be palata ilolo ede pade, toa malo kapei gadudunga aea idibe iadag, eine tiuato “palata ilolo aea ul kapei tau.” ⁴ *Ngan palata ilolo toa ne, tidol popou tenainga nabene aea toa tikado ngan gol, ga korol apu aea toa tiluga pan gaot ngan gol ikatinge babanga. Be gadudunga ngan korol toa oa, tidol ulo gol toa mana* ienono ngan, ga Aron ele toto lalalanga aea toa mugaeai isalugaluga ga itautau iuot, ga pat apu aea rua. ⁵ *Gadae ngan korol apu aea, kerubim† rua tipasolan Deo ele taranga, ga bagbaged irobi korol ipao. Ngan korol ipao toa oa, sing isamum panua led kadonga sasat ga ila, ta Deo ilolo itarui mulian ngan gid. Be patautene leda ado imata irangrang ngan taposa ngan gid danga toa ne ipu keledede keledede mao.

⁶ *Io, tidol danga sisid toa ngada oa ga kus, ta gid panua tenainga ad tidudunga ado ga ado ngan palata ilolo pan gaot, ta tikakado led naurata tenainga aea. ⁷ *Be ngan palata ilolo gadudunga aea, madidnga kapei tenainga aea kekelen idudunga pakelede mon ngan rai ga

* **9:3:** IM 26.31-33 * **9:4:** IM 16.33, 25.10-16, 30.1-6, Nam

17.8-11, Lo 10.3-5 * **9:4:** Mana eine annga toa Deo ikado ga itap buburiai ga isulug ta gid Israel tian. * **9:5:** IM 25.18-22

† **9:5:** Eaba eta labone iuatai kemi ngan kerubim eine saoa danga mao. Somisomi led naurata ngan timariala ngan tibur isaoa Deo ele ul ienono ngan. Panua matad inasnasi Deo ele laulau ta tiadi mambe gid boloma lalaede mambe masilau saksak, be bagbaged ga aed pange. * **9:6:** Nam 18.2-6 * **9:7:** Wkp 16.2-34

rai. Be irangrang ngan idudunga sapaeen mao. Manta ibada masilau ising ta idudunga. Gid panua led kadonga sasat toa tiuatai ngan mao be tikakado, madidnga kapei tenainga aea itenai sing toa oa ngan aea samumnga. Be itenai sing toa oa ngan samumnga ei ele kadonga sasat pade.

⁸ Ngan kadonga toa ne, Itautau Tutui ipasolan gita ga bedane: Ngan ado toaiua palata toa matamata aea oa imadmadid, edap ila ngan tibur toa aea ul kapei tau, eine ienono mumulnga maitne.

⁹* Deo ele palata toa oa eine mambe oanenga itna toa ipaoatai gita ngan saoa danga iuotot labone. Ipasolan gita mambe gid tenainga imata ede ga ede toa tikakado, eine irangrang ngan ipatutui panua lolod mao. Goibe tikakado naurata raring aea kemi, be tinaman mambe led kadonga sasat ienono maitne. ¹⁰ Gid tenainga toa oa, eine danga tanoeai aea sapaeen. Tikakado ngan eaneannga ga ununnga ga ngan sigiringa ga paliliunga imata ede ga ede tinida aea. Naurata tenainga aea toa oa ienono ga ila irangrang ngan Deo ikado edap pau ga ipakoli edap mugamuga.

Kristus itenai ising mulian

¹¹ Be Kristus inama na. Ei madidnga kapei tenainga aea ngan gid danga kemikemi toa ikado ga iuot tautaunga ga ienono. Ei idudunga ngan palata kemi tau buburiai aea toa iasal palata tanoeai aea. Eaba eta ikado palata toa oa ngan ibage mao, ga iuot ngan tano toa ne mao pade.

¹² Ei idudunga toman ngan meme ga bulmakao singid mao, be ibada ising mulian ta idudunga

* **9:9:** Ibr 10.1-2

pakelede mon ngan tibur toa aea ul kapei tau. Ngan ising toa oa, ibada gita mulian ngan leda kadonga sasat ta tabada panasnga ngan mao be tamamado kemi somisomi ga ilalala ga ila.

¹³*Mugaeai oangga tisigiri panua tinid aea muk, eine ga tinono bulmakao taine daenga papau ngan dinga ga timomout ga kus, ta tibada dinga itae toa oa ta titil ga idae ngan gid panua. Be ngan edap ede pade, eine ga tibada gid meme ga bulmakao arangaranga singid ta titil ga idae ngan gid panua ngan sigiringa tinid aea muk Deo imatai. Tikakado toa bedaoa ta tinid pan gaot iuot kemi, ga ipasolan mambe Deo ele ul ienono ngan gid. ¹⁴*Be Kristus ising iasal tau gid danga toa bedaoa. Ngansa ele idil eta paeamao mao. Ta ngan Itautau Tutui toa imamado somisomi ne iura, ei itenai ei mulian ga ila pan Deo. Ta ele tenainga toa ne ikado ga tinida pan gaot kekelen iuot kemi Deo imatai mao, be isigiri loloda aea muk pade. Ta labone tanaman mambe leda idil eta paeamao mao. Mugaeai gid kadonga papaeamao iuangga idada gita ga tala ngan dinga imperno, be labone tarangrang ngan takado naurata ton Deo toa imamado somisomi ne.

Kristus ising iparangrang posanga pau toa Deo irau ngan ele panua

¹⁵ Ngan ipu toaine, ta Kristus iman berbeda ngan posanga pau toa Deo irau ngan ele panua. Toa bedaoa ta gid panua toa Deo ibaba gid, eine ga tibada gid danga kemikemi toa Deo iposa

* **9:13:** Wkp 16.15-16, Nam 19.9,17-19, Ibr 10.4 * **9:14:** 1Pe 1.18-19

tautaunga ngan ta timamado kemi somisomi ga ilalala ga ila. Ei irangrang ngan ikado bedane ngansa ei imate ngan luanga ele panua. Ngan ado toaiua posanga matamata aea toa Deo irau ngan ele panua ienono maitne, manta tikakado tenainga pabusa ngan samumnga led kadonga sasat ado ga ado. Be ngan Iesus ele matenga, ei ikado edap ngan badanga gid mulian ta tibada panasnga ngan gid kadonga sasat toa oa mao.

¹⁶⁻¹⁷ Somisomi oangga eaba eta ikeo ga isio motean sai ga sai ga tibada ele danga sisid muriai ngan ele matenga, ei ga ibode posanga toa oa ga idae ngan laulau. Be oangga eaba toa oa imata bibita maitne, posanga toa ibode oa ienono sapaeen. Be oangga eaba toa oa imate ga kus ta panua toa ngada ne tiuatai mambe ei imate, eine laulau toa ibode motean oa aea posanga iura ga ienono. Ngansa ele matenga iparangrang posanga toa oa. ¹⁸ Ngan ipu toaine, posanga toa Deo irau ngan ele panua toa matamata oa, imatua ga ienono sapaeen mao. Sing iparangrang posanga toa oa pade. ¹⁹ *Ngan ado toaiua Moses ipaola apu aea posanga toa ngada oa ga ila pagid ipom ga kus, ei ibada abei isop[†] iboga ga sipsip ilaun toa tiloi ga iman oaro singsingia. Ta idol danga toa rua oa ga idudunga ngan bulmakao daenga pau ising, ga meme ising, ga eau. Ga kus ta itil ga idae ngan laulau apu aea ga ngan gid ipom pade. ²⁰ Ta ikeo, “Sing toa ne iparangrang

* **9:19:** IM 24.6-8 † **9:19:** Abei isop eine abei ede togid Israel mugaeai. Ibogaboga gereirei, be somisomi tikakado ngan tilnga eau ga sing ngan led naurata tenainga aea. Gera posanga pade ngan Ins 19.29.

posanga toa Deo irau ngan gimi, be Deo ikeo ga gimi manta anasnasi gid posanga toa ne.”

²¹ *Ngan kadonga lalaede toa bedaoa, ei itil sing ga idae ngan Deo ele palata toman ngan danga toa ngada oa tikakado naurata tenainga aea ngan.

²² *Be apu ikeo ga tinasi kadonga toa bedane ngan sigiringa danga sisid busa ga iuot kemi Deo imatai. Boloma danga toa ngada oa ibada sigiringa ngan edap lalaede toa bedaoa. Be oangga sing itoki ga isulug mao, irangrang ngan panua led kadonga sasat aea samumnga mao.

Kristus itenai ei mulian ngan samumnga kadonga sat

²³ *Deo ele palata tanoeai aea toman ngan aea danga sisid, eine iman palata buburiai aea ianun. Gid tibada masilau singid ta titiltil ngan sigiringa gid danga sisid toa oa. Be palata buburiai aea manta ibada sigiringa pade. Be tenainga ngan sigiringa gid danga sisid buburiai aea manta iasal tau tenainga toa tikado ngan sigiringa gid danga sisid tanoeai aea. ²⁴ Ngansa Kristus idudunga ngan palata tanoeai aea mao. Palata toa oa gid panua tikado ngan baged ta iman palata tautaunga buburiai aea ianun. Be labone Kristus idudunga tutui buburiai o. Ta ei ipasolan ei ga iuot Deo imatai ngan luanga gita.

²⁵ Be ei idudunga buburiai pabusa ngan itenai ei mulian ga ila pan Deo mao. Tautaunga, gid madidnga tenainga ad tibada masilau singid ta tidudunga ngan tibur toa aea ul kapei tau ngan

* **9:21:** Wkp 8.15,19 * **9:22:** Wkp 17.11 * **9:23:** Ibr 8.5, 10.1

rai ga rai. Tibada singid mulian ga tidudunga mao, be tibada masilau singid ta tidudunga. Be Iesus ikado toa bedaoa mao. ²⁶ *Oangga bedaoa, Kristus ga ibada ieieinga pabusa, mugaeai ngan tano ga bubur led otnga ga irangrang ngan patautene. Be mao. Labone, boloma ngan ado muriai ga muriai tau, Kristus ipasolan ei ga iuot pakelede mon ngan tenainga ei mulian ngan samumnga kadonga sasat. ²⁷ Panua toa ngada ne manta timate pakelede, ga kus ta tila timadid ngan posanga toa Deo imatai. ²⁸ Lalaede toa bedaoa, Kristus ilongean ei mulian ga iman tenainga ila pan Deo toa pakelede oa. Ei ikado toa bedaoa ngan badanga panasnga ngan kadonga sasat togid panua busa. Be muriai, ei ga inam parua aea. Ngan ado toaiua, ei ga inama ngan samumnga kadonga sasat mao, be ei ga inama ngan badanga mulian sapadua toa tigaga matad ngan sanganga ei.

10

Gid tenainga tanoeai aea irangrang ngan isigiri panua lolod aea muk mao

¹ Gid danga kemikemi toa iuangga iuot muriai, eine Moses ele apu iposaposa ngan, be tagera masaeai tau mao. Moses ele apu ipasolan gid danga toa oa ianun kekelen. Be iman danga toa oa itautau mao. Ngan ipu toaine, gid tenainga toa apu ikeokeo ngan ga tikakado somisomi ngan rai ga rai, eine irangrang ngan ikado ga gid panua

* 9:26: Ibr 10.10

raring ad tiuot tutui Deo imatai mao. ² Oangga be-
daoa, eine ga tikaput ngan kadonga gid tenainga
toa oa, ngansa tenainga toa tikado pakelede mon,
eine ga isigiri lolod aea muk ga ila o. Toa bedaoa
ta tinaman mambe led idil eta paeamao mao. ³ Be
mao. Ngan rai ga rai, tenainga toa tikakado oa
ipapei matad mambe led kadonga sasat ienono
maitne. ⁴ *Ngansa bulmakao ga meme singid iura
eta ngan samumnga gid panua led kadonga sasat
mao.

⁵ *Tota ngan ado toaiua Kristus isulug ga inam
tanoeai, ei iposa ga bedane,

“O Deo, gid tenainga imata ede ga ede, eao tinim
ngan mao.

Be eao dol patig mambe danga kemi tenainga
aea.

⁶ Gid tenainga toa tinono ngan dinga ga imo-
mout ga kus, ga gid tenainga tikado ngan
samumnga kadonga sasat,
eao tinim igelgel eta ngan mao.

⁷ Tota nakeo ga bedane,
‘Ega, gau tota eko. Ag posanga ta ienono ngan
lem laulau.
Gau nanama ngan nasinga eao lem kim-
nga.’ ”

⁸ Matamata ikeo ga, “Gid tenainga imata ede
ga ede, ga gid tenainga tinono ngan dinga ga
imomout ga kus, ga gid tenainga tikado ngan
samumnga kadonga sasat, eine ikado ga tinim

* **10:4:** Ibr 9.13 * **10:5:** Sng 40.6-8

igelgel mao ga lolom ikim mao pade.” Be tau-taunga apu ikeo ga gid manta tikado tenainga toa bedaoa. ⁹ Ga kus ta ikeo, “Ega, gau tota eko. Gau nanama ngan nasinga eao lem kimnga.” Ngan posanga toa ne, ei dol nasinga mugamuga ga idio rol, ta ikado nasinga pau ga ibada imul. ¹⁰ *Ngan Deo ele kimnga toa Iesus Kristus iposaposa ngan, ei itenai ipat mulian ga ila pan Deo. Ta ngan kadonga toa ne, idol Deo ele ul ngan gita pakelede ta ienono somisomi ga ilalala ga ila.

Iesus ele tenainga irangrang tau ngan samum-nga kadonga sasat

¹¹ *Be gid panua tenainga ad toa ngada oa tima-did ado ga ado ta tikakado led naurata tenainga aea imata ede ga ede. Tikakado gid tenainga lalaede toa bedaoa pabusa, be irangrang ngan isamum kadonga sasat mao.

* **10:10:** Ibr 9.12 * **10:11:** IM 29.38

Tikakado gid tenainga lalaede toa bedaoa pabusa, be irangrang ngan isamum kadonga sasat mao.

¹² Be Kristus ikado tenainga ngan samumnga kadonga sasat pakelede mon. Be tenainga toa oa kemi ga ienono somisomi ga ilalala ga ila. Ga kus ta idio imado ngan Deo ibage oatai. ¹³*Ta labone ga ila, ei isangasanga ado toa Deo ga idol aea miri itamatama ga tidio iae ibuloloeai. ¹⁴ Ngansa

* **10:13:** Sng 110.1

ele tenainga toa keledede oa ikado ga gita Deo ele panua taot tutui imatai. Deo ipul gita kautede kautede ta tapasolan mambe ele ul ienono ngan gita, be Iesus ele tenainga toa keledede oa ikado gita ga taot tutui somisomi ga ilalala ga ila.

¹⁵ Be Itautau Tutui pade iposa pagita ngan gid danga toa ne ta mugaiai ikeo ga bedane,

¹⁶ * “Maron ikeo ga, ‘Posanga pau toa muriai ga narau toman ngan gid eine ga bedane: Gau ga nadol leg apu ga ienono laboradeai. Ga nabode leg posanga ga idae lolodeai.’ ”

¹⁷ * Ga kus ta ikeo,

“Led kadonga sasat ga gid kadonga tikakado ngan pulnga murid ngan leg apu, eine ga matag nanan pade mao.”

¹⁸ Tota oangga Deo isamum gid kadonga sasat ga kus, eine ipu eta ngan kadonga tenainga ngan samumnga kadonga sasat pade mao.

Manta loloda matua ta tala boloma pan Deo

¹⁹ * Oaeoaeg, Iesus ising isamum leda kadonga sasat ga ila o. Tota tarangrang ngan tadudunga ngan Deo ele palata ilolo toa aea ul kapei tau be tamataud mao. ²⁰ * Tanasi edap pau madonga kemi aea toa Iesus isaoa ngan gita. Ta tadudunga ga tala ngan Deo ele palata ilolo, toa malo kapei idibe iadag. Malo kapei toa ikantutu oa eine

* **10:16:** Jer 31.33, Ibr 8.10 * **10:17:** Jer 31.34 * **10:19:** Ibr 4.16 * **10:20:** Mt 27.51

mambe oanenga itna ngan Iesus ipat. ²¹ Ta ei iman gita ada madidnga kapei tenainga aea ta imugamuga ngan Deo ele luma aea naurata toa buburiai oa. ²² *Tota kadonga pakakanga isaoa ienono lolodai, manta tatnan ga iduaea ta tala boloma pan Deo, ngansa Iesus itil ising ga idae ngan loloda na. Ta labone tanaman mambe leda idil eta paeamao Deo imatai mao. Ga pade, isigiri tinida ngan eau kemi mambe gid madidnga tenainga ad tikakado. Tota irangrang ngan tamataud mao, be manta loloda matua ngan Deo ta tala boloma pan. ²³ Be ato kemi toa taoaoa ngan somisomi ga gid danga kemikemi iposa ngan ga tasangasanga, manta takisi matua, be loloda ruangada ngan mao. Ngansa eaba toa ikado posanga tautaunga pagita, ei eaba mata tutui aea. ²⁴ Gita keledede keledede manta matada bada oaeoaeda ta tailoilo edap ngan papeinga lolod ngan kadonga kimnga aea ga naurata kemikemi. ²⁵ *Be irangrang ngan takaput ngan leda luplupnga mao. Panua edengada titnan kadonga ngan luplupnga, be irangrang ngan tanasi gid mao. Manta tapamatua ngan loloda somisomi, be tamarum tau ngan kadonga toa bedaoa, ngansa tagera mambe ado toa Kristus iluai mulian ga inam, ta boloma ne.

Irangrang ngan tapul murida ngan Deo Inat mao

²⁶ *Be oangga tabada oatainga ngan posanga tautaunga ga kus, be taparpar ngan nasinga

* **10:22:** Wkp 8.30, Ese 36.25, Ep 5.26

* **10:25:** Ibr 3.13

* **10:26:** Ibr 6.4-8

kadonga sasat, eine tenainga eta ienono ngan samumnga leda kadonga sasat pade mao. ²⁷ *Toa bedaoa ta tamataud be tasangasanga ado kapei toa Deo ipamadid gita ngan posanga. Toa eoa dinga kapei bil ga bil ga inono Deo aea miri ita-matama. ²⁸ *Gita taoatai, mugaeai oangga eaba eta ipul imur ngan Moses ele apu be panua rua mao tol tigera ga tiuaoa ngan, irangrang ngan gid panua tuangai lolod isat ngan eaba toa oa mao. Eine ga tirau ei ga imate. ²⁹ *Oangga bedaoa, gimi agera eaba toa ipul imur ngan Deo Inat, eine ga iuot madongan? Eaba toa ne ga ibada panasnga paeamao ga paeamao tau, ngansa ei itado Deo Inat ga iduaea. Ga igera Iesus ising mambe danga buligaliga. Tautaunga, Iesus ising idol Deo ele ul ngan eaba toa oa ga iparangrang posanga toa Deo irau ngan ele panua, be oangga eaba toa oa ipul imur ngan, eine ga Deo ilolo isat ngan ei mao. Ngansa ei iaoa ibiu Itautau Tutui toa mugaeai ilolo marum ngan ei. ³⁰ *Ngansa gita taoatai ngan Deo toa ikado posanga ga bedane, “Kolinga paeamao eine naurata togau. Gau ga napanas gid panua ngan led kadonga papaeamao.” Be ikeo pade bedane, “Maron ga ipamadid ele panua ngan posanga ta imata inasi led kadonga.” ³¹ Tota oangga tadae Deo toa imamado somisomi ne ibageai ngan ada panasnga, eine ga tamataud paeamao tau.

Manta loloda matua ngan Deo ta tamadid

* **10:27:** Ais 26.11

12.30-32, 1Ko 11.27-29

* **10:28:** Lo 17.6, 19.15

* **10:30:** Lo 32.35-36, Sng 135.14

* **10:29:** Mt

matua ngan ada kadonga kulupulupu

³² Be manta matami nanan gid ado toa ila oa. Ngan ado toaiua, gimi abada oatainga ngan ato kemi mambe taranga itara gimi. Tautaunga, gid panua tipaieiei gimi paeamao tau, be gimi amadid matua ngan ami kadonga kulupulupu. ³³ Ado edengada gid panua aoad ibiu gimi, ga tikakado paeamao ngan gimi, ga tipamaeamaea gimi panua busa matadeai. Be ado padengada gimi asokon oaeoami toa tinaman ieieinga lalaede toa bedaoa ta alualua gid. ³⁴ *Ngansa oaeoami toa tila ngan luma panasnga aea, gimi lolomi isat ngan gid ta akado kemi ngan gid. Be ngan ado toaiua gid madidnga tigou lemi danga sisid ta tibada ga ila, tinimi igelgel kekelen ta alongean gid ga tikado, ngansa gimi aoatai mambe lemi danga sisid kemikemi ienono buburiai somisomi ga ilalala ga ila.

³⁵ Mugaiai gimi amataud mao, be amadid matua ngan saoa kadonga iuotot ngan gimi. Be irangrang ngan atnan lemi kadonga toa oa mao. Ngansa oangga amadid matua toa bedaoa ga ilalala ga ila, eine Deo ga ilasu gimi kapei tau. ³⁶ Gimi manta amadid matua ta anasi Deo ele kimnga. Toa bedaoa ta gimi ga abada gid danga toa Deo iposa tautaunga pagimi ngan. ³⁷ *Ngansa teta pade,

“Eaba toa iuangga inam, ei ga inam, be ei ga ikado aea gerei mao.

* **10:34:** Mt 5.11-12, 6.20 * **10:37:** Hab 2.3-4

³⁸ Be leg panua tututui, eine ga lolod matua ngan gau. Ta gid ga tibada madonga kemi ngan led kadonga lolo matua aea.
Be oangga timataud ta kos ga tiluagid mulian, irangrang ngan tinig igelgel ngan gid mao.”

³⁹ Be gita tamadid toman ngan gid panua toa kos ga tiluagid mulian mao. Gid ga tiduaea. Be gita tamadid toman ngan gid panua lolo matua ad ta tabada madonga kemi.

11

Kadonga lolo matua aea ipu madongan?

¹ *Be kadonga lolo matua aea ipu ga bedane: Taoatai mambe gid danga kemikemi toa ngada oa Deo iposa tautaunga pagita ngan ga tasan-gasanga, eine ga tabada tautaunga. Goibe, tagera gid danga toa oa ngan matada mao, be taoatai kemi mambe gid danga toa oa ienono. ² Ngan kadonga lolo matua aea toa bedane, gid panua mugaeai ad tibada ad pakurunga inam pan Deo.

³ *Ngan leda kadonga lolo matua aea, taoatai mambe Deo ikado posanga kekelen ta tano ga mariamba tiuot toman ngan danga toa ngada ne. Toa bedaoa ta gid danga toa labone tagera, eine mugaeai Deo ikado ga tiuot ngan gid danga toa tarangrang ngan tagera mao.

Abel ga Enok ga Noa lolod matua ngan Deo

⁴ *Be ngan Abel ele kadonga lolo matua aea, ei ikado tenainga kemi ga iasal Kain ele tenainga.

* **11:1:** 2Ko 5.7 * **11:3:** OM 1.1, Sng 33.6, Ins 1.3 * **11:4:** OM 4.3-10

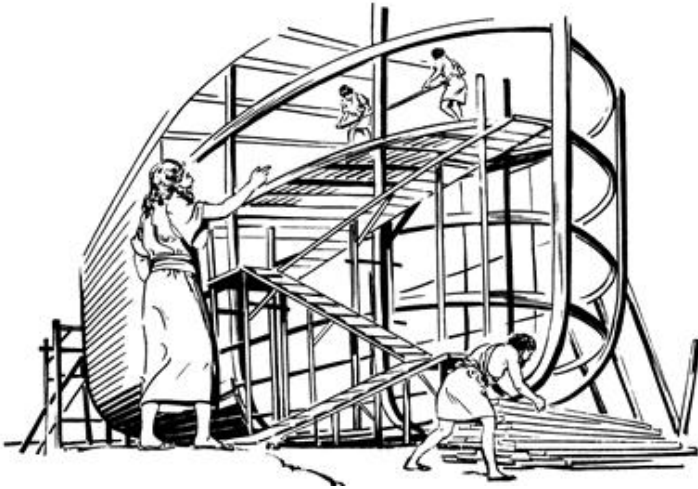
Deo igera Abel ele kadonga lolo matua aea ta ipakuru ngan ei ta ikeo ga ei eaba tutui, ngansa igera mambe ele tenainga eine kemi. Tautaunga Abel imate na, be ngan ele kadonga lolo matua aea, eine mambe iposaposa pagita maitne.

⁵ *Be ngan Enok ele kadonga lolo matua aea, Deo isoa ei ga idae ga ila, be imate mao. Gid panua tiloilo ei, be tiuot ngan ei mao, ngansa Deo isoa ei ga idae ga ila. Be mugaeai ngan isoa ei ga ila, Deo itin igelgel ngan ei ta ipakuru ngan ei.

⁶ Be eaba sai ilolo matua ngan Deo mao, irangrang ngan ikado ga Deo itin igelgel mao. Ngansa eaba sai iuangga ila boloma pan Deo, ei manta iadi mambe Deo imamado ga ilasu gid panua sapadua timarum tau ngan ilonga ei.

⁷ *Be Noa pade ilolo matua ngan Deo. Ta Deo ipabib ele motean ngan gid danga toa iuangga iuot muriai. Eine gid danga toa Noa igera ngan imata mao. Be ei ilongo kemi Deo ilinge ta ikado oaga kapei ta irangrang ngan Deo ibada ei mulian toman ngan ele luma lolo ta tiduaea mao. Ngan ele kadonga lolo matua aea toa ne, ipasolan mambe gid panua toa ngada oa tanoeai, ad panasnga itutui. Ta ibada edaeda kapei toman ngan gid panua toa Deo iuato gid panua tututui ngan led kadonga lolo matua aea.

* 11:5: OM 5.21-24 * 11:7: OM 6.13-7.1

Noa ilongo kemi Deo ilinge ta ikado oaga kapei.

Abraam ga Sara lolod matua ngan Deo

⁸ *Be ngan Abraam ele kadonga lolo matua aea, ei inasi Deo ilinge ta itnan aea tano ta ila ngan tibur ede toa Deo iuangga ipan ga iman ei ele. Tautaunga iuatai ngan ila sida mao, be ei ilalala ga ila. ⁹ *Ngan ele kadonga lolo matua aea, ei ila imado ngan tano toa Deo iposa tautaunga pan ngan. Ta imamado toa eoa mambe kaluae ede ta iraurau gid palata. Imamado toa bedaoa toman ngan inat Aisak ga itub Iakop. Deo isio gid ga tilup toman ngan Abraam ngan badanga gid danga toa iposa tautaunga pan ngan. ¹⁰ Abraam imamado mambe kaluae, ngansa ilolo iminmin ngan tuanga toa Deo ikado. Tuanga toa oa matua

* **11:8:** OM 12.1-5 * **11:9:** OM 35.12

ga ienono somisomi ga ilalala ga ila. Deo kekelen ikado tuanga toa oa aea mosi.

¹¹ *Be Abraam iadaoa Sara pade, ei ilolo matua ngan Deo. Ngan ado toaiua, aea rai poponga aea ila o, ga iuot taine lasi, be Deo ipamatua ei ngan poponga gergeu. Ngansa ei iuatai mambe Deo toa ikado posanga tautaunga ga ila pan, ei imata tutui ngan ele posanga. ¹² *Tota ngan ado toaiua Abraam iuot eaba kapei tau ga ele matenga imata boloma, Deo ilua ei ta iadaoa ipopo gergeu. Ta muriai ikado ele gergeu ga tiuot busa mambe gigima mariambai ga riringa lab aea, ta irangrang ngan eaba eta iuade gid mao. Be eaba toa kelede ne iman gid gergeu toa ngada ne tibud.

¹³ *Gid panua toa ngada ne, lolod matua ngan Deo ga irangrang ngan led matenga. Tibada gid danga toa Deo iposa tautaunga pagid ngan oa mao. Be eine mambe timadid ta tigera gid danga toa oa ienono aluai, ta tinid igelgel ngan aea geranga. Tiuaoa ngan gid mulian ta tikeo, “Tano toa ne eine gai lemai tuanga tautaunga mao. Gai aman kaluae ngan tibur toa ne.” ¹⁴ Ngansa oangga sapadua tikado posanga ngan gid mulian toa bedaoa, eine tipasolan mambe tiloilo tibur kemi ede ga iman gid led. ¹⁵ Be oangga lolod iminmin ngan ad tano toa titnan ga idio, eine irangrang ngan tisio ado kemi eta ngan tiluagid mulian. ¹⁶ Be mao. Lolod iminmin ngan tibur kemi ede ga iasal tano toa titnan ga idio. Gid

* **11:11:** OM 18.11-14, 21.2, Ro 4.19 * **11:12:** OM 15.5, 22.17

* **11:13:** OM 23.4, 1Sto 29.15, Sng 39.12, 1Pe 2.11

tikim tibur kemi ede buburiai aea. Ngan ipu toaine, oangga tiuato Deo eine gid ad Deo, ei maeamaea ei ngan posanga toa tikado ngan ei oa mao, ngansa ei ikoromot tuanga ede ga iman gid led.

¹⁷⁻¹⁸*Ngan Abraam ele kadonga lolo matua aea, ei ilongo Deo ilinge ngan ado toaiua Deo itoba ei. Mugaeai Deo ikado posanga tautaunga ga ila pan ta ikeo, “Gid gergeu busa toa naposa tautaunga pago ngan, eine ga tiuot ngan Aisak.” Ga kus ta Deo ikeo pan ngan ipamate ele gergeu toa kelede oa ga iman tenainga ga ila pan. Ta Abraam ilongo ta ilongean inat ga ila pan. ¹⁹*Abraam iadi mambe oangga inat imate, Deo irangrang ngan ipei ei mulian. Ta gita tarangrang ngan tatado oanenga itna ngan posanga idil toa ne, ta takeo ga Deo ipei Abraam inat mulian ngan ele matenga.

Aisak ga Iakop ga Iosep lolod matua ngan Deo

²⁰*Ngan Aisak ele kadonga lolo matua aea, ei ikado posanga kemi ngan pamatuanga Iakop ga Iso, ta iposa ngan saoa danga ga iuot ngan gisirua muriai.

²¹*Ngan Iakop ele kadonga lolo matua aea, boloma ngan ele matenga, ei ikado posanga kemi ngan pamatuanga Iosep inat toa rua oa. Be igalterean ei ngan toto ta isoa Deo ieda.

²²*Ngan Iosep ele kadonga lolo matua aea, boloma ngan ele matenga, iposa motean pagid

* **11:17-18:** OM 21.12, 22.1-14 * **11:19:** Ro 4.17 * **11:20:**
OM 27.27-29,39-40 * **11:21:** OM 47.31-48.20 * **11:22:** OM
50.24-25, IM 13.19

Israel ngan muriai ga titnan Isip. Ta irenren pagid ngan tibada ituatua ga ila pade.

Moses ilolo matua ngan Deo

²³ *Be Moses itna ga itama lolod matua ngan Deo pade. Muriai ngan Moses aea poponga, timudan ei ga irangrang ngan aea taiko tol, ngansa tigera mambe ei gergeu kemi tau, be timataud ngan maron kapei Isip aea ele apu mao.

²⁴ Be Moses pade ilolo matua ngan Deo. Ngan ado toaiua idae kapei, ei itin ngan gid panua tiuato ei maron kapei Isip aea inat taine ele gergeu mao. ²⁵ Be ikim ibada ieieinga toman ngan Deo ele panua. Ei iadi mambe edap toa ne kemi ga iasal edap tingelgel aea ngan kadonga sasat ngan ado pidaede. ²⁶ Ei iuangga gid pat ga danga sisid kemikemi togid Isip eine danga sapaeen. Be ikeo ga oangga tipamaeamaea ei ngan Kristus ieda, kadonga toa ne kemi ga iasal gid danga toa oa, ngansa ei igaga imata ngan lasunga kemi toa Deo iuangga ibada pan. ²⁷ Ngan ele kadonga lolo matua aea, itnan Isip ga ila. Maron kapei togid Isip ilolo bake ngan ei, be ei imataud mao. Ei imadid matua. Tautaunga, eaba eta irangrang ngan igera Deo ngan imata mao, be eine mambe Moses igera Deo ngan imata ta imadid matua. ²⁸ *Ngan ele kadonga lolo matua aea, ei ikado eaneannga Pasova aea ga nasinga ngan tiltilnga sipsip ising ga idae ngan led atama iaoa. Toa bedaoa ta irangrang ngan

* **11:23:** IM 1.22, 2.2 * **11:28:** IM 12.21-30

anggelo pamatenga aea irau gid Israel led gergeu lautabtabe mao.

Panua busa Israel ad lolod matua ngan Deo

²⁹ *Gid Israel pade lolod matua ngan Deo ta tilalala ga tiuore ngan tad Singsingia mambe tilalala ngan tano mamasa. Ga kus ta gid Isip tiuangga titoba kadonga toa bedaoa pade, be tad kapei ipamadi gid ga timate.

³⁰ *Ngan gid Israel led kadonga lolo matua aea, tilalala ga tibaliu ngan tuanga Ieriko ga irangrang ngan ado lima ga rua. Ga kus ta tuanga toa oa aea ala grok ga isulug.

³¹ *Be taine edap aea Raap ilolo matua ngan Deo pade. Ei ilolo itarui ngan gid panua tale-leannga ad ta ibada gid ga tila ele lumaeai. Toa bedaoa ta ei imukuru toman ngan gid panua tanga balbal ad oa mao.

³² *Be gau ga nasalangan saoa posanga pade? Ngansa leda ado imata eta mao ngan naninipu pagimi ngan Gideon ga Barak ga Samson ga Iepta ga Devit ga Samuel ga gid panua toa tibada Deo iaoa. ³³ *Ngan led kadonga lolo matua aea, gid panua toa ne tiparau pagid mamaron kapeipei busa led panua paraunga ad ta tiasal gid. Ga timadid ga timugamuga ngan led panua ta tilualua gid ngan kadonga tutui. Ga edengada ngan gid tibada saoa danga toa Deo iposa tautauanga pagid ngan. Ga tikapin gid laion aoad. ³⁴ *Ga

* **11:29:** IM 14.21-31 * **11:30:** Jos 6.12-21 * **11:31:**
 Jos 2.1-21, 6.21-25, Jms 2.25 * **11:32:** Het 6.11-8.32,
 4.6-5.31, 13.2-16.31, 11.1-12.7, 1Sml 16.1-1Kin 2.11, 1Sml 1.1-25.1
 * **11:33:** Dan 6.1-27 * **11:34:** Dan 3.23-27

tipamate dinga kapeipei. Ga tiaoa ngan gid panua toa tiuangga tical gid ngan didi paraunga aea, ta timate mao. Gid urad mao, be tibada pamatuanga ta tirangrang ngan tikado paraunga pagid alu padengada led panua paraunga ad, ta tipakoso gid ta tiaoa ga tila. ³⁵ *Gid panua timate ga kus ta tidae mulian, ta tnatnad tinid igelgel ngan badanga gid mulian. Be panua padengada tibada ieieinga pagid ad isat bagedeai ga irangrang ngan timate. Ad isat tikeo ga oangga tipul murid ngan Deo, eine ga tilongean gid ga tila, be gid panua toa oa tinid ngan mao, ngansa tiadi oangga timate, eine ga tidae mulian ta tibada madonga kemi ga kemi tau. ³⁶ *Panua edengada, ad isat tigalinge paeamao ngan gid ga timui gid. Be panua padengada ad isat tiaud gid ngan sen ga tidol gid ngan luma panasnga aea. ³⁷ *Panua padengada ad isat tirau gid ngan pat, ga tiket panua padengada patid ngan so ga timan rua, ga tical padengada ngan didi paraunga aea ga timate. Gid panua toa oa, led danga sisid imata karanga mao. Tipitpit sipsip ga meme tinid kukul ta tilalala alele. Ad isat tipaieiei gid ga tikado paeamao ngan gid. ³⁸ Timelengleng alele ngan tibur modamodanga, ga tidaedae lusiai, ga timamado ngan gid pat ibaba ga gid baba padengada tanoeai. Be itutui ngan gid panua tanoeai ad tisokon gid mao, ngansa gid panua toa oa kemikemi tau.

³⁹ Gid panua toa ngada ne lolod matua ngan

* **11:35:** 1Kin 17.17-24, 2Kin 4.25-37 * **11:36:** 1Kin 22.26-27, Jer 20.2, 37.15, 38.6 * **11:37:** 2Sto 24.21

Deo, ta Deo ipakuru ngan gid. Be ngan led madonga tanoeai, eta ngan gid ibada danga toa Deo iposa tautaunga ngan ne mao. ⁴⁰ Ngansa mugaeai tau ga inam, Deo ikoromot madonga kemi ede toa iasal madonga tanoeai ta isio gita ngan badanga madonga toa oa. Be ikeo ga gid ga timuga ngan badanga madonga toa oa mao. Manta tilup toman ngan gita ta Deo ikado ga gitaingada taot tutui tau. Ga kus ta tala ngan madonga kemi toa oa.

12

Manta matada idae ga ila pan Iesus

¹ *Gid panua mugaeai ad toa oa dabad kapei tau be timadid ga tibalil ngan gita mambe panua tipasolan gita ngan edap lolo matua aea. Tota saoa danga ipakala gita, manta tatado ga iduaea toman ngan gid kadonga sasat toa iuangga idada gita. Manta urada pakpakia ta taladlado ngan salisalinga toa Deo idol ga ienono matadai. ² Manta matada idae ga ila pan Iesus. Ei eaba toa iman leda kadonga lolo matua aea ipu, ga iparangrang leda kadonga lolo matua aea pade. Iesus imata nanan tingelgel toa Deo idol ga ienono imatai, ta imadid matua ngan aea ieieinga ga ele matenga ngan abei tabala. Posanga maeamaea aea toa tikado ngan ei, ei imata ila ngan mao. Be imadid matua ga irangrang ngan ele matenga. Ga kus ta idio imado ngan Maron kapei Deo ibage oatai.

Deo ipatutui gita mambe ele gergeu

* **12:1:** 1Ko 9.24-25

³ Be matami nanan Iesus. Mugaeai gid panua kadonga sasat ad timan aea isat ta tikado paea-mao ngan ei, be ei imadid matua. Manta matami nanan ei toa bedaoa, ta irangrang ngan akado apalase mao ga lolomi itola mao pade.

⁴ Gimi apaparau matua ta aoangga aeasal kadonga sat, be ngan lemi paraunga toa ne, eta ngan gimi ising itoki ga imate mao. ⁵ *Be kado gimi matami sapian posanga toa Deo ikado ngan pamatuanga lolomi. Ei iuato gimi ele gergeu ta ikeo ga bedane,

“Leg gergeu, irangrang ngan eao gera Maron ele patutuinga mambe danga sapaeen mao.

Be oangga idaba go, irangrang ngan lolom itola ngan mao.

⁶ Ngansa Maron ipatutui sapadua toa ikimkim gid.

Be sapadua toa ibada gid ga timan ele gergeu, ei ipanas gid pade.”

⁷ *Manta amadid matua ngan ami kadonga kulupulupu ta agera mambe Maron ipatutui gimi. Ta matami nanan: Deo ikado kadonga pagimi mambe gimi ele gergeu. Ngansa gergeu eta imamado be itama iuatai ngan patutuinga ei mao na? Mao tau. ⁸ Deo ipatutui ele gergeu toa ngada ne. Be oangga Deo ipatutui gimi mao, eine mambe gimi ele gergeu tautaunga mao. Gimi budibala. ⁹ Be matami nanan pade, gita toa ngada ne tamatamada tanoeai ad tipatutui gita,

* **12:5:** Jop 5.17, Snd 3.11-12, PM 3.19 * **12:7:** Lo 8.5

ta tatada ngan gid ngan led kadonga toa bedaoa. Tota oangga Tamada buburiai aea ipatutui gita, manta talolon ngan ei kapei tau ta tabada madonga kemi. ¹⁰ Be tamatamada tanoeai ad tinasi kadonga isaoa itutui ngan matad ta tipatutui gita ngan rai pidaede. Be Deo ipatutui gita ngan luanga gita, ngansa iuangga iparangrang gita ta tapasolan tautaunga mambe ele ul ienono ngan gita. ¹¹ *Tautaunga, irangrang ngan patutuinga eta ikado ga tanaman kemi mao. Iman ieieinga aea. Be muriai oangga tananale kemi ngan kadonga toa oa, eine ga ipapot kadonga tutui ga kadonga lolo tarui aea, mambe annga kemikemi iuotot dadangai.

Manta tagabit kemi, ngan kado ta tasapir ngan Deo ele kadonga lolo marum aea

¹² *Tota oangga gimi anaman mambe urami ngan madidnga matua ngan ami kadonga kulupulupu mao, mambe eaba ibage ga iae imanggolenga, manta apamatua gimi mulian.

¹³ *"Be apatutui lemi edap lalalanga aea, ta anasnasi kadonga tutui." Toa bedaoa ta gid panua toa tiuangga lolod itnan Deo, irangrang ngan tidio toa bedaoa mao, be gid ga tibada keminga, mambe eaba iae imate ibada keminga ta ilalala pade.

¹⁴ Manta urami pakpakia ta apei kadonga lolo tarui aea rabu ngan oaeoami. Ga pade, manta urami pakpakia ngan pasolannga mambe Deo ele ul ienono ngan gimi tautaunga. Ngansa eaba

* **12:11:** Jms 3.17-18 * **12:12:** Ais 35.3 * **12:13:** Snd 4.26

sai toa ipasolan mambe Deo ele ul ienono ngan ei mao, irangrang ngan igera Maron mao ga mao tau. ¹⁵ Be agabit kemi, ngan kado ta eaba eta ngan gimi isapir ngan Deo ele kadonga lolo marum aea. Irangrang ngan alongean eaba eta ga ipamuga kadonga paeamao rabu ngan gimi mao. Ngan kado ta ikado ga gimi busa aot paeamao Deo imatai. Kadonga toa oa eine lalaede mambe purup paeamao ipaeabu ngan dadanga.

¹⁶ *Be irangrang ngan eaba eta ngan gimi ikado kadonga arala mao, ga inasi kadonga tanoeai aea mao pade. Ngan kado ta iuot mambe Iso. Eaba toa oa pitoreanei, ta ngan olnga annga ado kelede aea, ilongean imul gergeu lautabe aea ga ila pan itar kakau. ¹⁷ *Be gimi aoatai, muriai ei iuangga ibada pamatuanga toa oa pan itama, be itama ilongo mao. Tautaunga Iso imata sul isulug, be irangrang ngan ibada pamatuanga toa oa mao, ngansa ele edap eta ngan palelenga ele kadonga mulian mao.

Gita taot ngan tuanga Ierusalem buburiai aea

¹⁸ *Be gita leda edap ngan tala boloma pan Deo, eine mambe edap toa tibutibuda tinasi mugaeai oa mao. Gid tila ngan lusi ede tanoeai aea ieda Sainai. Gid tila tigera dinga kapei irarabal, ga laulau iluga tibur ta dodom kapei tau, ga rai kapei iaoa ingongo. ¹⁹ *Gid tilongo taule ele tandanga ga Maron ilinge iposaposa, ta timataud kapei tau ta tiparpar pan Moses ta tikeo ga, “Gai arangrang

* **12:16:** OM 25.29-34 * **12:17:** OM 27.30-40 * **12:18:** IM 19.16-20, Lo 4.11-12 * **12:19:** IM 20.18-21, Lo 5.22-27

ngan alongo posanga idil eta pade ne mao.”

²⁰ *Gid timataud toa bedaoa ngansa Deo irenren kapei pagid ga bedane, “Oangga eababa mao masilau eta ilaputian lusi toa ne aea but, manta atatado pat ngan ei ga imate.” ²¹ *Gid danga toa tigera, ipamataud gid kapei tau, ta Moses pade ikeo, “Gau namataud tau ta nasamimi.”

²² Be gimi anama aot ngan gid danga toa bedaoa mao. Gimi aot ngan lusi Saion, eine tuanga ton Deo toa imamado somisomi ne. Tuanga toa ne eine Ierusalem buburiai aea. Be toa nene, gid anggelo bunoringring busa tau tiluplup ga tinid igelgel. ²³ Gimi anama aot ngan rourounga togid Deo ele gergeu lautabtabe, toa edad ienono ngan Deo ele laulau buburiai. Gimi anama aot pan Deo toa ipamadid panua toa ngada ne ngan posanga. Toa nene gid panua tututui timamado. Mugaeai timate, be Deo ipatutui gid ta led idil eta paeamao mao. ²⁴ *Gimi anama aot pan Iesus toa iman bebeda ngan posanga pau toa Deo irau ngan gita. Ta gimi aot ngan Iesus ising toa itil ngan pamatuanga posanga toa Deo irau oa. Iesus ising toa ne iposaposa pagita ngan posanga kemi tau toa iasal posanga toa Abel ising iposaposa ngan mugaeai. Ngansa Abel ising iposaposa ngan kadonga sat aea kolinga, be Iesus ising iposaposa ngan kadonga sasat aea samumnga.

Irangrang ngan tapaki tangada ngan Deo ele posanga mao

* **12:20:** IM 19.12-13 * **12:21:** Lo 9.19 * **12:24:** OM 4.10, Ibr 8.6

25 *Be manta agabit kemi. Ngan kado ta apaki tangami ngan Deo toa iposaposa pagimi ne. Matami nanan. Mugaeai Deo ilinge iuot tanoeai ngan ado toaiua Moses imamado ta ipabib gid panua led. Ta oangga tipaki tangad ngan ele posanga, irangrang ngan tiaoa ga tisapir ngan ad panasnga mao. Tota oangga gimi apul murimi ngan ele babanga toa ipabib lemi buburiai ga inam, eine ga aeaoa madongan? 26 *Mugaeai Deo ilinge inuga tano ga inogonogoi. Be labone ikado posanga tautaunga pagita ta ikeo ga, “Gau ga nanuga tano pakelede pade. Be gau ga nanuga tano kekelen mao. Eine ga nanuga mariamba pade.” 27 Be ngan posanga idil toaine “pakelede pade,” Deo ipasolan gita mambe ei ga itilak gid danga sisid toa irangrang ngan inogonogoi. Eine gid danga toa ngada ne ikado ga iuot mugaeai. Toa bedaoa ta gid danga sisid toa irangrang ngan inogonogoi mao, eine ga ienono matua ga ilalala ga ila.

28 Deo iuangga ibada madonga kemi pagita toa ei ibageai oa. Be madonga toa oa irangrang ngan inogonogoi mao. Tota manta taposa kemi ga ila pan Deo, ga tararing ga ila pan, ga tasoa ieda ngan edap isaoa toa ikado ei ga itin igelgel. Be manta tamataud Deo ga talolon ngan ei ta takado toa bedaoa. 29 *Ngansa ada Deo, ei mambe dinga oanaoana tau toa irangrang ngan inono danga toa ngada ne.

* 12:25: Ibr 2.1-3, 10.26-29 * 12:26: Hag 2.6 * 12:29: Lo 4.24, 9.3

13

Gita kelede kelede manta takim panua padengada

¹ Manta akimkim pol ngan gimi mambe gimi iaoa kelede. Be lemi kadonga kimnga aea toa ne manta ilalala ga ila. ² *Lemi kadonga ngan badanga gid kaluae ga tinam lemi lumaeai, iran-grang ngan atnan mao. Ngansa panua edengada tibada gid angelo ta timariala ngan gid, be tiuatai ngan mao.

* **13:2:** OM 18.1-8, 19.1-3, Ro 12.13

Irangrang ngan atnan lemi kadonga ngan badanga gid kaluae ga tinam lemi lumaeai mao.

³ Be matami bada gid panua timamado ngan luma panasnga aea. Alualua gid mambe gimi pade amamado ngan luma panasnga aea toman ngan gid. Ga pade, matami bada gid panua toa ad isat tikado paeamao ngan gid. Alualua gid mambe abada ieieinga ngan tinimi lalaede toa bedaao.

⁴ *Gimi toa ngada na manta alolon ngan gid panua led oaioainga. Be manta amariala kemi

* 13:4: Ep 5.5

ngan lemi enonga toman ngan adadaoami. Ta alongean eaba eta, mao danga eta pade ipaeabu ngan mao. Ngansa Deo ga ipanas sapadua tikado kadonga arala ga kadonga iriau imata ede ga ede. ⁵ *Be irangrang ngan alongean mogal buda ga kadonga ngan kimnga pat iuot ngan lemi madonga mao ga mao tau. Be manta agera saoa danga toa ienono bagemiai na mambe imata karanga ngan gim. Ngansa Deo ikeo ga bedane,

“Gau ga natnan go ga dio sapaeen mao.

Be irangrang ngan napul murig ngan eao mao ga mao tau.”

⁶ *Tota tarangrang ngan tapamatua loloda ta takeo ga bedane,

“Ag Luanga eine Maron. Tota gau ga namataud mao.

Gid eababa tirangrang ngan tikado kadonga eta ngan gau mao.”

Irangrang ngan tatnan Deo ele edap mao

⁷ *Matami nanan ami madidnga toa tipaola Deo ele posanga ga ila pagimi toa mugaeai ga inam. Matami nanan, edap toa somisomi tilalala ngan, ila sida? Manta anasnasi gid ngan led kadonga lolo matua aea. ⁸ Iesus Kristus, ei lalaede mugaeai, ga labone, ga somisomi muriai ga ilalala ga ila. ⁹ *Be irangrang ngan alongean gid paoatainga papau imata ede ga ede idada

* **13:5:** Lo 31.6, 8, Jos 1.5 * **13:6:** Sng 118.6-7 * **13:7:** 1Ko 4.16 * **13:9:** Ro 14.17

gimi ta atnan Deo ele edap mao. Ngansa eine kemi ngan lolomi ibada pamatuanga ngan Deo ele kadonga lolo marum aea. Be apu imata ede ga ede ngan annga, irangrang ngan ipamatua loloda mao. Gid panua tinasnasi gid apu toa oa, eine tibada luanga eta ngan mao. ¹⁰ Gita leda popou tenainga aea ienono. Eine popou toa Iesus itenai ei mulian ngan. Be sapadua tiparpar ngan nasinga gid apu imata ede ga ede ngan Deo ele palata tanoeai aea, gid tirangrang ngan tibada anad eta inam pan Iesus mambe gita ne mao.

¹¹ *Ngansa madidnga kapei tenainga aea somi-somi itenai gid masilau, ta ibada singid ga idudunga ngan Deo ele palata ilolo toa aea ul kapei tau ta iman tenainga ngan samumnga kadonga sasat. Be gid masilau patid, idol ga idae dingaeai ngan tibur ede gaot ngan led saupu.

¹² *Lalaede toa bedaoa, Iesus ibada ieieinga ga imate gaot ngan tuanga aea ala. Ta ngan ising toa oa, ei idol Deo ele ul ga idae ngan gid panua.

¹³ *Tota kemi ngan gita pade tatnan tuanga ga tala gaot toman ngan ei. Ta posanga paeamao tikado ngan ei ga maeamaea ei ngan, eine ibada gita pade. ¹⁴ *Ngansa tanoeai ne, gita leda tuanga eta ienono somisomi ga ilalala ga ila mao. Be tasangasanga tuanga toa iuangga iuot muriai.

¹⁵ *Tota ngan Iesus ieda, kemi ngan tapakuru ngan Deo somisomi. Ta kadonga toa ne iuot mambe gita leda tenainga ga ila pan. Eine annga

* **13:11:** Wkp 16.27 * **13:12:** Ins 19.17 * **13:13:** Ibr 12.2

* **13:14:** Ibr 11.10,16, 12.22 * **13:15:** Sng 50.14,23

kemi iuotot ngan leda kadonga lolo matua aea ngan Iesus toa taoaoa ngan somisomi. ¹⁶ *Be irangrang ngan atnan lemi kadonga kemikemi ngan panua padengada mao. Manta alualua gid ngan lemi kadonga mamaron. Ngansa kadonga toa ne eine mambe tenainga ede ikado ga Deo itin igelgel.

Manta talongo ada madidnga linged ta talolon ngan gid

¹⁷ *Ami madidnga toa timariala ngan gimi, manta alolon ngan gid ta alongo kemi linged. Ngansa gid ga tikoli posanga ga ila pan Deo ngan led naurata toa ne. Oangga akado toa bedaoa, gid ga tinaman mambe led naurata kulupu ngan gid mao, be gid ga tinid igelgel ngan. Ngansa oangga akado ga led naurata kulupu, kadonga toa ne ga ilua gimi mao.

¹⁸ *Be manta araring ngan luanga gai pade. Gai anaman mambe lemai idil eta paeamao mao, ta lolomai ikim tau ngan nasinga kadonga kemikemi somisomi. ¹⁹ Be danga kapei toa nakim gimi araring ngan, eine ngan Deo isaoa leg edap ta naluagau mulian pagimi manmanae.

Posanga pamatuanga aea ila pagid Ibru

²⁰ *Deo ei ipu ngan kadonga lolo tarui aea. Ei ipei mulian ada Maron Iesus ngan ele matenga. Ada Maron Iesus toa oa iura kapei ta imariala kemi ngan gita ele sipsip. Deo ipei ei mulian, ngansa ising itoki ga isulug ngan pamatuanga

* **13:16:** Plp 4.18 * **13:17:** 1Te 5.12 * **13:18:** PA 24.16, 2Ko

1.12 * **13:20:** Jer 32.40, Ese 37.26, 1Pe 2.25

posanga toa Deo irau ngan gita. Posanga toa irau ne ienono somisomi ga ilalala ga ila. ²¹ Kemi ngan Deo toa ne iparangrang gimi ngan kadonga kemikemi imata ede ga ede ta irangrang ngan anasi ele kimnga toa ngada ne. Ga pade, kemi ngan ibokoboko lolodai ngan Iesus Kristus ele naurata ta ipapot gid kadonga toa ikado ei ga itin igelgel. Taso a ieda somisomi ga ilalala ga ila. Eine tautaunga.

²² Be oaeoag, nabeta matua gimi, manta adol tangami kemi ngan leg posanga toa nabode ne ngan pamatuanga lolomi. Ngansa leg posanga toa ne mamarae tau mao.

²³ Nakim napalongo lemi ngan oaeda Timoti, tilongean ei ta itnan luma panasnga aea ga iuot. Ta oangga inam pagau manmanae, eine gairua ga anam agera gimi.

²⁴ Abada lemai ado kemi ila pagid ami madidnga ga pagid panua tututui toa ngada na ton Deo. Be oaeoaeda Itali ad, tiabalan led ado kemi ga ila pagimi pade.

²⁵ Kemi ngan Deo ele kadonga lolo marum aea idio pagimi toa ngada na.

Deo Ele Posanga
Genesis, Exodus, and the New Testament in the Bariai
language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Bariai long
Niugini

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bariai

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

d6bb73e7-0ffa-559f-9604-c23dd5301e33